

Jerzy Żmudzki

Problemy, zadania i wyzwania translatoryki

Lingwistyka Stosowana / Applied Linguistics / Angewandte Linguistik nr 1,
41-60

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Jerzy ŻMUDZKI
UMCS Lublin

Problemy, zadania i wyzwania translatoryki

Powyższy tytuł zawiera co prawda w formie syntetycznej i anonsującej najważniejsze cele tekstu, jednakże dla komunikacyjnej efektywności przekazu chciałbym poddać je niezbędnemu uszczegółowieniu w części wstępnej. Wymienione tu hasłowo pojęcia wykorzystane zostaną instrumentalnie jako istotne odniesienia, dzięki którym możliwe będzie sporządzenie ogólnej, z konieczności selektywnej i, mam nadzieję, aktualnej charakterystyki translatoryki w Polsce. Celowo i świadomie nie używam określenia translatoryka polska, gdyż w mojej, i nie tylko, perspektywie oglądu wymienionej rzeczywistości, jak też i stosownej interpretacji taki etap rozwoju charakteryzowanej dyscypliny nie został jeszcze osiągnięty, co będę starał się wykazać, a co może nastąpić realnie w sensie koniecznej integracji przy niezbędnym udziale reaktywowanego właśnie Polskiego Towarzystwa Lingwistyki Stosowanej. A zatem pokładam w nim wielkie nadzieje, a jestem w tym przekonaniu, jak można sądzić po liczbie uczestników walnego zebrania, nieodosobniony.

Zanim jednak m.in. zagadnienie stopnia integracji translatoryki jako dyscypliny, jak też przyczyny wspomnianego stanu rzeczy oraz innych stanów będą mogły uzyskać dokładniejszy i z konieczności oczywistych ograniczeń także selektywny opis, pozwolę sobie omówić pewne dające się wyróżnić fazy jej skomplikowanego rozwoju, poczynając oczywiście od przedstawienia określonych faktów stanowiących swego rodzaju genezę. I właśnie siłą oddziaływania owych faktów zobligowanym będąc, pozwolę sobie przyjąć za podstawową bazę konstrukcyjną oraz istotny obszar odniesień porównawczych mojego wykładu/moich wywodów określone modele teoretyczne translatoryki jako dyscypliny stworzone przede wszystkim przez prof. F. Gruczę w nieprzerwanym ciągu ich ewolucyjnych modyfikacji, a także rozwijane dalej przez kontynuatorów tej myśli.

Za istotny moment zaistnienia translatoryki w Polsce uznaje się powszechnie przez większość aktywnych badaczy w tym zakresie opublikowanie w roku 1957 pracy Olgierda Wojtasiewicza *Wstęp do teorii tłumaczenia*. Zawarte w niej podstawy teoretyczne zachowały swą aktualność interpretacyjną do dnia dzisiejszego oraz wyznaczyły również w sensie paradygmatycznym istotne horyzonty i kierunki badań oraz rozwoju tej dyscypliny. Taką ocenę formułują w swych publikacjach

m.in. prof. F. Grucza (2007: 323), prof. T. Krzeszowski (1992: 3) oraz prof. T. Tomaszewicz (2008: 313–314).

Jednakże właściwą koncepcję translatoryki jako dyscypliny zawdzięczamy szeregowi prac autorstwa przede wszystkim prof. Franciszka Gruczy, począwszy od roku 1977 aż do chwili obecnej. Szczególnie w pracy z roku 1981 pojawia się dokładna charakterystyka głównego modelu układu translatorycznego jako komunikacyjnego i wyjściowego dla opisu i eksplikacji rzeczywistości translacyjnej, który w wyniku rozwoju tej dyscypliny uzyskuje rangę podstawowego obszaru przedmiotowego badań translatoryki i dzięki interpretacyjnemu poszerzeniu, dokonanemu przez prof. B. Kielar (1988), istnieje pod nazwą układu translacyjnego. Jak już powszechnie wiadomo, w centrum tego układu usytuowany został tłumacz/translator funkcjonujący podmiotowo wewnątrz sieci relacji z innymi naturalnymi obiektami tego systemu. Konstelacja ta pozwalała na czytelne wyróżnienie i określenie autonomiczności tej nowej dyscypliny ze względu na specyfikę jej głównego przedmiotu badań oraz pozostałych. I właśnie opisanie konkretnych właściwości poszczególnych obiektów z absolutną dominacją głównego i centralnego obiektu jako wspomnianego podmiotu działań i operacji translacyjnych stało się zasadniczym programem badawczym wyznaczającym kierunki oraz podstawowe obszary zadań w ramach translatoryki jako dyscypliny. Za jej autonomiczny przedmiot, świadczący jednocześnie o autonomiczności translatoryki, uznane zostały procesy i ludzie definiowani wspomnianym układem, natomiast materiał badawczy stanowiły (i stanowią) konkretne akty translacyjne konkretnych translatorów oraz efekty tychże działań. W dalszym formułowaniu podstaw tej dyscypliny prof. F. Grucza (1990: 12–15) wyróżnił dwie odmiany translatoryki: translatorykę czystą i stosowaną. Pierwsza ma za zadanie tworzyć wiedzę deskryptywno-eksplikatywną, druga natomiast aplikatywną. Z takiego podziału wyniknęły *de facto* dwa poziomy interpretacji rzeczywistości translacyjnej, których charakterystykę oddają najlepiej następujące pytania:

A. Translatoryka czysta:

1. Pytania dotyczące właściwości obiektów:

- a) Na czym polega specyfika obiektów konstytuujących przedmiot badań?
- b) Co je stanowi?
- c) Czym są ich cechy konstytutywne oraz dystynktywne?
- d) Jak zachowują się te obiekty?

2. Pytania dotyczące funkcjonowania obiektów:

- e) Dlaczego obiekty te zachowują się lub funkcjonują tak a nie inaczej?
- f) Co determinuje ich określone funkcjonowanie?

B. Translatoryka stosowana:

- a) W jaki sposób można wpłynąć na określony rodzaj i sposób zachowania się obiektów lub nim sterować?
- b) W jaki sposób można zmienić określone właściwości obiektów?
- c) W jaki sposób można wytworzyć pożądaną umiejętność funkcjonowania obiektów, a także ich zaprogramowaną kompetencję?

W kontekście tych pytań sformułowane zostało najważniejsze zadanie translatoryki w fazie jej ukonstytuowania się; polegało ono na zrekonstruowaniu systemu reguł leżących u podstaw kompetencji translacyjnej konkretnych ludzi posiadających umiejętność skutecznego/efektywnego wykonywania specyficznych operacji i działań translacyjnych w obszarze ich rzeczywistości psycholingwistycznej. W ten m.in. sposób mogło dokonać się wyraźne i jednoznaczne odseparowanie translatoryki od lingwistyki translacji uprawianej przede wszystkim do lat 90. na Uniwersytecie Karola Marksa w Lipsku (NRD) oraz także w Polsce, będąc pod wyraźnym wpływem lingwistyki kontrastywnej. W centrum zainteresowań badawczych lingwistyki translacji znajdowały się przede wszystkim relacje intertekstualno-interlingwalne między oryginałem a translatem, co sprowadzało się w praktyce do tradycyjnego badania zjawiska ekwiwalencji w zakresie rekonstruowania ekwiwalencji systemowej. Natomiast definiowanie i typologizacja ekwiwalencji między tekstem wyjściowym a docelowym zależała w dużej mierze od przyjętego lingwistycznego modelu interpretacji tekstu. W wyniku określenia zadania translatoryki i usytuowania go w obszarze psycholingwistycznej rzeczywistości tłumacza, a także w efekcie sukcesywnego dalszego poszerzania pojęcia kompetencji translacyjnej o aspekt kulturowo-komunikacyjny pojawiają się pojęcia translacyjnej kompetencji interkulturowej i transkulturowej (F. Grucza 1993: 168–169). Fakt ten oznaczał w teorii i w praktyce jednoznaczne przełamanie dominacyjnych roszczeń paradygmatycznych tradycyjnego przekładoznawstwa, opierającego się na systemie kategorii literaturoznawczych, funkcjonujących przede wszystkim w obszarze również tradycyjnego, w jakimś sensie strukturalistycznego pojmowania tekstów. W konsekwencji nastąpiło zdystansowanie się translatoryki od przekładoznawstwa wyprofilowanego wyłącznie literaturoznawczo. Kolejnym elementem różnicującym translatorykę względem przekładoznawstwa tradycyjnego i kompletującym układ translacyjny była interakcyjność komunikacyjna wszystkich aktywnych uczestników komunikacji za pośrednictwem translacji jako istotna cecha tego układu. W sensie dezyderatywnym prof. F. Grucza (tamże: 161) uważa, iż dotarcie do określonych przestrzeni mentalnych pozostałych uczestników układu translacyjnego jako komunikacyjnego oprócz tłumacza i opisanie również ich specyficznych właściwości w wymienionym obszarze ich aktywności stanowi również ważne zadanie translatoryki. Idąc tym tokiem interpretacji całościowej i komunikacyjnej o charakterze holistycznym i stosując konsekwentnie kategorie ustanowione przede wszystkim przez niemiecką lingwistykę tekstu, pozwoliłem sobie w kilku moich pracach (J. Żmudzki 2005, 2006, 2008a, b i c, 2009) na wprowadzenie do układu translacyjnego jako określonego rodzaju układu komunikacyjnego kategorii zadania translacyjnego również jako komunikacyjnego. Poprzez ten zabieg interpretacyjny i modelujący zarazem układ translacyjny uzyskuje zdynamiczowanie strategiczno-komunikacyjne, adekwatne do swej rzeczywistości. Deklarowany holizm koncepcji translatoryki uzyskuje dalsze poszerzenie (F. Grucza 1996:42) „o translację wszystkich możliwych rodzajów ludzkich wyrażen, ale przede wszystkim tzw. para- i ekstra językowych wyrażen (zaliczanych dotychczas przeważnie do zakresu kultury, a nie do zakresów mediów komunikacyjnych)”.

W ten sposób formuła holistyczna translatoryki ze względu na określenie jej pojemności uzyskuje status integracyjnej i umożliwia tym samym włączenie do jej zbioru przedmiotowego różnych rodzajów translacji: inter- i intralingwalnej, interlektalnej i intersemiotycznej, a dalej zarówno tekstów użytkowych, jak też i literackich. Teksty te są interpretowane, przetwarzane translacyjnie i tworzone w odpowiedni sposób przez kompetentnych translatorów w zależności od sytuacji komunikacyjnej, rodzaju translacji oraz strategicznie uwarunkowanego trybu transferowania w obszarze profilowania kognitywnego, który to tryb realizowany jest w umyśle translatora.

Zbiór ten zawiera w swej złożonej specyfice i w konsekwencji także różne kategorie translatorów istniejące w ścisłej zależności od funkcjonalnie zdeterminowanego zakresu i rodzaju kompetencji translatorskiej. Do innych podzbiorów należą dalej różne typy i rodzaje komunikacji i translacji, różne typy i rodzaje tekstów oraz różne, strategicznie uwarunkowane sposoby przetwarzania tekstów wyjściowych na teksty docelowe, dzięki czemu uzyskują one funkcjonalną wartość narzędzi skutecznej komunikacji z adresatami docelowymi.

Kolejnym i dla translatoryki ewolucyjnie istotnym aspektem wspomnianej formuły holistycznej jest stały poziom jej wrażliwości recepcyjnej na teoretyczne poszerzanie perspektywy badawczej poprzez stosowne implementowanie nowych paradygmatów interpretacyjnych z innych dyscyplin przede wszystkim z obszaru językoznawstwa szeroko rozumianego. I tak posługując się diagnozą sformułowaną przez E. Łabno-Falęcką (1995) i odnoszącą się do określenia, jakie teorie przekładu/translacji odegrały dominującą rolę w kształtowaniu teorii translacji (w Polsce), można uznać, że są one odpoznavalne w koncepcji translatoryki uprawianej i rozwijanej przede wszystkim przez ogromny zespół badaczy i dydaktyków Wydziału Lingwistyki Stosowanej UW. Do owych dominujących teorii translacji, które wywarły wpływ również na translatorykę w Polsce, należą wg przywołanej wyżej autorki: 1. teoria deskryptywno-funkcjonalna, 2. preskryptywno-funkcjonalna, 3. integracyjna teoria przekładu zorientowana lingwistycznie i literaturoznawczo i występująca w dwóch wariantach jako a) transdyscyplinarna, oparta na teorii działań językowych, oraz b) komunikacyjno-kognitywna. Wszystkie one otrzymały stosowne rozwinięcie, uszczegółowienie i aplikację w badaniach i pracach wspomnianego wyżej zespołu i instytutu, a opisane zostały w licznych publikacjach prof. B.Z. Kielar, zwłaszcza w artykule z roku 1996 *Kierunki rozwoju translatoryki w okresie 1970–1995*, Doroty Urbanek (2004) *Pęknięte lustro. Tendencje w teorii i praktyce przekładu na tle myśli humanistycznej*, a dalej w pracy zbiorowej Kielar/Bartoszewicz/Lewandowski *Polska szkoła lingwistyki stosowanej* z roku 1994 oraz w licznych publikacjach bibliograficzno-kronikarskich prof. J. Lewandowskiego.

O ile w ramach Instytutu Lingwistyki Stosowanej, Katedry Języków Specjalistycznych, czy też całego Wydziału Lingwistyki Stosowanej UW w wydaniu aktualnym nakreślona wyżej translatoryka mogła być „uprawiana” w pewnym sensie w całej ekstensji swego wewnętrznego zróżnicowania jako dyscypliny, a tym samym istnieć dzięki takim właśnie formom instytucjonalizacji jako swego rodzaju

idealizacja poprzez chyba najwyższy poziom zintegrowania, o tyle w uniwersyteckiej skali ogólnopolskiej krajobraz ten jawił się i jawi jako rzeczywistość podzielona i różnorodna w sensie wyprofilowania koncepcji tej dyscypliny, a co za tym idzie również paradygmatów badawczych.

Dominacja wyżej wymienionych teorii charakteryzuje bardzo wyraźnie poszczególne uniwersyteckie centra badawcze. I tak teoria deskryptywno-funkcjonalna, wywodząca się z koncepcji „Descriptive Translation Studies” oraz „Translation Studies” G. Toury’ego, reprezentowana jest m.in. przez germanistkę prof. M. Krysztofiak z UAM w Poznaniu. W centrum jej zainteresowań badawczych (M. Krysztofiak 1999) znajduje się zagadnienie dotyczące funkcji przekładu literackiego w polisystemie kultury docelowej oraz relacja pomiędzy przekładem a horyzontem oczekiwań kultury docelowej, a także analiza indywidualnej relacji każdego przekładu do oryginału jako swoista jednorazowa kreacja uwarunkowana faktem, iż każde dzieło literackie jest rozumiane i interpretowane indywidualnie i kreatywnie. Metodologię literaturoznawczą prof. Krysztofiak uznaje za fundamentalną w zakresie badań nad przekładami tekstów literackich i nie tylko. W sensie pewnego rodzaju separatyzmu postuluje ona z jednej strony powołanie do życia translatoryki zorientowanej wyłącznie na lingwistykę, z drugiej zaś translatoologii, która miałaby za zadanie badanie tekstów literackich. Zasadność tego podziału wynikająca z odmienności tekstów byłaby akceptowalna, gdyby w ramach impetu rozszerzeń programatycznych do translatoologii nie zostały włączone również tzw. przekłady pragmatyczne, czyli przekłady tekstów użytkowych.

Teorię i metodę preskryptywno-funkcjonalną, znaną pod nazwą „teorii skoposu” autorstwa K. Reiss i H.-J. Vermeer’a odnajdziemy w pracach Z. Berdychowskiej, Z. Weigta, R. Szuberta, częściowo i moich oraz innych autorów reprezentujących i uprawiających teorię i praktykę przekładu tekstów specjalistycznych na UJ, UŁ, UŚ, UW, UGd i oczywiście w ILS UW reprezentowanych przez prof. prof. W. Zmarzer, J. Lukszyną, S. Gruczę i innych oraz w ILS UAM. Cechą charakterystyczną tego nurtu jest perspektywna orientacja na translat oraz wyeksponowanie kategorii celu translacji i translatu. W tym ujęciu teleologicznym tekst poddawany jest specyficznym mechanizmom interpretacji dekonstruktywistycznej jako układ znaków, które tylko dzięki rozpatrywaniu ich uwarunkowania sytuacyjnego tracą swą multiwalentność. Tekst staje się, jest konstruowany dopiero w akcie swej recepcji wyprofilowanej strategicznie celem translacji.

Trzecia grupa teorii wraz z wykształconymi i stosowanymi metodami badań integruje w sobie potencjał deskryptywno-eksplikatywny oraz określony poziom poznania z zakresu lingwistyki tekstu, pragma-, psycholingwistyki i lingwistyki kognitywnej, literaturoznawstwa i teorii komunikacji. Za pomocą stosownego instrumentarium badane są zjawiska translacyjne w zakresie wyznaczonym przez wielowymiarowość istnienia i funkcjonowania tekstu. Nurt transdyscyplinarny najlepiej reprezentuje germanista prof. Z. Wawrzyniak z URz, który będąc uznanym tekstologiem językoznawczym, znawcą literatury, poetą i znakomitym tłumaczem poezji jest tym samym uosobieniem żywego powiązania teorii z praktyką. Ponieważ teksty mają według prof. Wawrzyniaka status transfenomenów, są jednocześnie

procesami kognitywnymi i produktami społecznymi, to wymagają podejścia transdyscyplinarnego jako zintegrowanej perspektywy interpretacyjnej wytworzonej przez różne dyscypliny naukowe. I takie właśnie transdyscyplinarnie zintegrowane pojmowanie translacji postuluje prof. Z. Wawrzyniak (2004 i 2006). Za kolejnego integrystę w powyżej określonym sensie można uznać również germanistę, prof. K. Lipińskiego z UJ i URz, literaturoznawcę, także kognitywistę i tłumacza poezji niemieckiej o niebywałym talencie i kreatywności językowej tworzącym kongenialne przekłady. W koncepcji K. Lipińskiego (2004:120-135) tekst w procesie translacji jest instrumentem komunikacji, kompleksowym znakiem materialnym, a jednocześnie komunikatem, który z jednej strony w sposób sygnałny reprezentuje wewnętrzny świat autora tekstu, z drugiej zaś ewokuje przystawalny i konsensualny stan mentalno-kognitywny świata wewnętrznego adresata w wyniku konwencjonalnej wzgl. niekonwencjonalnej interpretacji tego makroznaaku tekstowego. W podobny nurt badań i interpretacji tekstów literackich z pozycji kognitywistycznych wpisuje się aktywność prof. E. Tabakowskiej, reprezentującej anglistykę w UJ. Swe specyficzne rozumienie procesów translacji formułuje w wielu pracach zwłaszcza w publikacji z roku 2001 *Językoznawstwo kognitywne a poetyka przekładu*. Cechą charakterystyczną jest interpretacyjne wydobywanie kognitywnych profili tekstu i rekonstruowanie w ten sposób kognitywnych konstrukcji świata wewnętrznego danego autora. Podobny nurt kognitywistyczny w interpretowaniu zjawisk translacyjnych reprezentuje prof. T. Krzeszowski, anglista z UGd. W jego rozumieniu procesów translacji można rozpoznać istotne odniesienia do teorii Lakoffa-Johnsona i Langackera. Inną, bardzo interesującą odmianę teorii integracyjnych, korespondującą z modelem K. Lipińskiego, stanowi komunikacyjno-kognitywna teoria przekładu prof. K. Hejwowskiego (2004) z ILS UW. Zgodnie z tą teorią zadaniem tłumacza (tekstów literackich) jest udostępnienie adresatowi wszystkich śladów interpretacyjnych, odniesień oraz intertekstualności zasygnalizowanych w tekście-oryginale, ponieważ w ten sposób odbiorca otrzymuje szansę zrozumienia i zrekonstruowania w pewnym zakresie bazy kognitywnej autora. W ten sposób możliwe jest zaistnienie komunikacji pomimo i ponad istniejącymi różnicami w zakresie indywidualnych i kolektywnych kognitywnych modeli świata zdeterminowanych kulturowo. Ponieważ ludzie nie postrzegają świata w ten sam sposób, to komunikacja, również ta translacyjna, może mieć i ma charakter jedynie aproksymacyjny. Jednakże już owe kognitywne zbliżenie w ramach wyjaśniania świata stwarza podstawę do osiągania celów komunikacyjnych i nie tylko. W moich pracach (2006 i 2009) na uchwycenie tego stanu rzeczy używam pojęcia kolokucji celów uczestników komunikacji w ramach algorytmu pojęciowego kooperacja, koordynacja i komunikacja, co w dalszej konsekwencji poprzez wprowadzenie kategorii zadania translacyjnego, tworzącego konkretny profil strategiczny translacji, umożliwia pogłębienie aspektu strategicznego w ramach dynamicznej interpretacji kompleksu działań translacyjnych. W ramach takiego modelowania rzeczywistości translacyjnej odpoznawalne są oczywiście odniesienia do teorii Kringsa, Lörschera czy Kautza opartych na strategicznej koncepcji komunikacji w ogóle, a translacyjnej w szczególności, która również realizowana jest w ramach strategii rozwiązy-

wania problemów translacyjnych. Koncepcja translacji w wydaniu Hejwowskiego zasługuje na uwagę jeszcze z innego punktu widzenia, a mianowicie ze względu na wprowadzanie jej, co prawda jeszcze nie radykalne, ale jednak w obszar lub wymiar dyskursu/ów kulturowych, które determinują widzenie i interpretację świata. Pewne pokrewieństwo koncepcyjne można odnaleźć również w pracach prof. T. Tomaszkieвича (romanistyka) z roku 2006.

Syntetyczne omówienie powyższych teorii, jeśli nie dominujących, to z pewnością dających się wyróżnić wraz z ich oddziaływaniem o charakterze paradygmatycznym, zakreśla jednocześnie pewne pola badawcze, które zawierają wielką różnorodność tematów charakteryzujących poszczególne centra uniwersyteckie, uprawiające translatorykę naukowo i dydaktycznie z zachowaniem określonej preferencji tematów realizowanych projektów. W uzupełniającym uszczegółowieniu należy odnotować, iż poza ILS UW szeroko zakrojone badania w zakresie tłumaczenia konsekwentnego prowadzone są również m.in. w Instytucie Lingwistyki Stosowanej UAM, Zakładzie Lingwistyki Stosowanej UMCS, Katedry UNESCO w UJ, w UŁ; inne projekty badawcze dotyczą tłumaczenia symultanicznego i są realizowane w UJ, częściowo w ZLS UMCS i w UŁ; kontynuowane są prace z zakresu tłumaczenia awista w ZLS UMCS; badania kompetencji interkulturowej charakteryzują ILS UAM; natomiast najszerszy front tematyczny stanowią projekty badawcze o różnym wyprofilowaniu, mieszczące się w obszarze języków specjalistycznych, tekstów specjalistycznych, komunikacji specjalistycznej oraz przekładu specjalistycznego i realizowanych przede wszystkim i wiodąco w Katedrze Języków Specjalistycznych UW, w ILS UAM, w IFG UJ, IFG UŁ, IFG UŚ, IFG USz, UGd. Do najbardziej w chwili obecnej popularnych obszarów badawczych i tematycznych należy tzw. tłumaczenie audiowizualne (T. Tomaszkievicz 2006, UAM, UMCS) lub medialne z uwagi na ekspansję mediów jako nośników komunikatów w komunikacji masowej. Jest to z pewnością obszar o najwyższej atrakcyjności poznawczej. Do kolejnych niewątpliwych wyzwań badawczych należy usytuowanie stosownych projektów we wspomnianym już wyżej obszarze dyskursów i ich wpływu na przebieg istotnych procesów translacyjnych jak interpretacja i transfer kognitywny, uwarunkowany daną strategią tłumaczenia wzgl. przekładu. Jednakże największe wyzwanie badawcze stanowi w chwili obecnej obszar bioneuralny człowieka-translatora w funkcjonalnym powiązaniu z obszarem psycholingwistycznym. Możliwości badania empirycznego określonych procesów translacyjnych w sferze mentalnej translatora stwarza dostępna w polskiej medycynie aparatura, pozwalająca na wizualizację przebiegu określonych procesów neuronalnych jako tzw. obrazowanie bioneuralne. W efekcie zastosowania tychże narzędzi eksperymentalnych powstaje zapis rezonansu funkcjonalnego mózgu wykonującego najróżniejsze zadania w swych specyficznych polach określonych aktywności i za pomocą wyspecjalizowanych centrów. Dynamiczne poszerzanie perspektyw badawczych przyczynia się bezpośrednio do zwiększania różnorodności podejmowanych tematów, co jest zjawiskiem uniwersalnym translatoryki nie tylko w Polsce. Z drugiej zaś strony, odwołując się do ogólnej diagnozy tendencji rozwojowych translatoryki, sporządzonej przez prof. Tomaszkievicz (2009: 321),

„różnorodność tematyk badawczych zmusza teoretyka przekładu do odwoływania się do różnych teorii językoznawczych i literackich, ale również socjologicznych, psychologicznych, informatycznych, semiologicznych itd.”. Lecz najważniejszą przyczyną poznawczą tych wielokierunkowych odwołań jest odkrywanie wielowymiarowej złożoności przedmiotu badań translatoryki.

Powyższą selektywną charakterystykę można potraktować w kategoriach profili rozwojowych translatoryki jako dyscypliny naukowej w Polsce. Natomiast innego typu zagadnienie i zjawisko dotyczy faz i form jej instytucjonalizacji oraz funkcjonowania w obszarze prowadzenia stosownych badań oraz dydaktyki translacji. Z problemem tym związane jest specyficzne zjawisko tzw. grawitacji neofilologicznej jej konsekwencji, który to wątek postaram się za chwilę rozwiąć. Po pierwsze i dla przejrzystości systematyzacyjnej należy wyróżnić dwa główne i podstawowe zarazem obszary instytucjonalnego umocowania translatoryki: po pierwsze w ramach świata nauki i dydaktyki uniwersyteckiej oraz różnych jej form, po drugie wewnątrz świata praktyki translatorskiej i jej istotnych uwarunkowań. Translatoryka pierwszego obszaru istnieje przede wszystkim jako składowa lingwistyki stosowanej, zawartej w odpowiednich formach struktur uniwersyteckich, takich jak zakłady, katedry, instytuty czy nawet wydziały, po drugie w ramach neofilologii posiadających z reguły formę instytutu i występującej w strukturze danego uniwersytetu lub szkoły wyższej, i po trzecie w instytucjonalnej postaci różnego rodzaju tzw. studiów podyplomowych kształcących tłumaczy. Dochowując wierności faktograficznej, instytucjonalizację translatoryki należy wpisać najpierw w ciąg rozwojowy odpowiednich struktur UW; i tak pierwszą instytucją w ramach UW, włączającą translatorykę w zakres swych zainteresowań, był Zakład Lingwistyki Formalnej, kierowany przez prof. Wojtasiewicza; dalszą formę istnienia stwarzało WSJO przy UW, ale ta właściwa została ukształtowana dopiero w strukturze ILS po roku 1973, jak to określa prof. F. Grucza (2007:324), by aktualnie móc kontynuować swój byt i rozwój w ramach Wydziału Lingwistyki Stosowanej UW (więcej na ten temat można znaleźć w stosownych opracowaniach badaczy z ILS). Inną formę, w pewnym sensie przejściową, instytucjonalnego usytuowania stanowiła Katedra Glottodydaktyki i Translatoryki w UAM, kierowana najpierw przez prof. W. Pfeiffera, prof. I. Prokop, by przed czterema laty pod przewodnictwem ponownie prof. W. Pfeiffera rozwinąć się i osiągnąć status Instytutu Lingwistyki Stosowanej. Wzorując się na tych dwóch instytutach, ale i nie tylko, utworzony został w UMCS przed ponad ośmiu laty Zakład Lingwistyki Stosowanej w Instytucie Germanistyki, prowadzący studia na dwóch poziomach kształcenia i realizujący dwa profile zawodowe: nauczyciel dwóch języków i tłumacz dwóch języków. Prawie w tym samym czasie powstały zakłady: lingwistyki stosowanej na UŁ wzgl. zakłady translatoryki, np. w Instytucie Anglistyki i Lingwistyki Stosowanej w tymże uniwersytecie jak również na URz. W kontekście uniwersyteckim wypada dalej wymienić: Ośrodek Badań i Studiów Przekładowych UŁ, Szkołę Tłumaczy i Języków Obcych obecnie WSJO UAM, Wyższą Szkołę Języków Obcych i Ekonomii w Częstochowie oraz Studia dla Tłumaczy UJ. W ostatnich pięciu latach daje się zauważyć „wysyp” różnych „lingwistik

stosowanych” i „translatoryk” przede wszystkim w zakresie wyższych uczelni niepublicznych, które stanowią oddzielny, autonomiczny obszar instytucji kształcenia wyższego, o którym w tym miejscu nie będę mówił.

Drugi obszar instytucjonalizacji translatoryki zwłaszcza w okresie do lat 90. stanowią neofilologie lub filologie obce usytuowane w zakresie uniwersyteckim, a później również w zakresie niepublicznych szkół wyższych. Na początku lat 80., kiedy rozpoczął się proces odchodzenia od klasycznej formuły filologicznej i uwzględniania w coraz większym stopniu potrzeb rynku komunikacji interlingwalnej, próbowano stopniowo i dosyć nieśmiało implantować translatorykę do uniwersyteckich programów kształcenia neofilologicznego przede wszystkim jako pewną tylko formę dydaktyki translacji i wspierające ją różne teorie translacji z doboru dowolnego. W fazie początkowej taka dydaktyka translacji funkcjonowała zatem jedynie jako wzbogacenie praktycznej nauki danego języka obcego i występowała najczęściej w postaci dydaktyki przekładu tekstów literackich. Natomiast w latach 90. zauważamy już powstawanie katedr lub zakładów teorii przekładu literackiego, prowadzących kształcenie i badania w ramach tego rodzaju translacji. Po roku 2000 następuje wielka ekspansja programowa, w wyniku której tworzone są specjalizacje translatorskie/translacyjne lub tłumaczeniowe stawiające sobie bardzo ambitne cele przede wszystkim kształcenia tłumaczy oraz konkurowania ze specjalizacjami nauczycielskimi, co było, gdyż musiało być, zawarte w opisie tzw. sylwetki absolwenta. Zwłaszcza w wyniku wprowadzenia „nowej matury” i nowych regulacji prawnych, dotyczących rekrutacji na studia wyższe, a także w efekcie uświadamiania sobie zagrożeń powodowanych nadchodzącym i coraz bardziej odczuwalnym niżem demograficznym pojawiły się na uczelniach krajowych strategie konkurowania i pozyskiwania kandydatów m.in. poprzez instalowanie specjalizacji translacyjnej na studiach neofilologicznych w skali ogólnopolskiej. Jednakże w bardzo wielu przypadkach, a jest tak do dnia dzisiejszego, deklaracje i aspiracje nie przystawały do rzeczywistości kadrowej, do poziomu i rodzaju ich kompetencji, konstrukcji i realizacji programowej, a także możliwości dysponowania dydaktycznie niezbędnym sprzętem medialnym. Bardzo dziwnym zjawiskiem było i jest w dalszym ciągu sytuowanie takiej specjalizacji jedynie na pierwszym poziomie studiów neofilologicznych w odniesieniu do zaprogramowanej sylwetki absolwenta w tym zakresie kształcenia, zawierającej zdumiewającą wszechstronność umiejętności translatorskich. Świadomość realnych ograniczeń z jednej strony oraz weryfikowanie tych koncepcji przez rzeczywistość dydaktyczną zmusza wiele instytutów neofilologicznych do odchodzenia od tych pomysłów lub rezygnacji w chwili obecnej z realizacji pełnej specjalizacji translatorskiej.

W obszarze trzecim, prowadzenia podyplomowych studiów kształcenia tłumaczy, dominuje dydaktyka wybranych rodzajów translacji jako forma specjalizacji zawodowej rozwijająca i uzupełniająca studia neofilologiczne. Tego typu studia realizowane są aktualnie w UW, UAM, UWtr, UŁ, UJ i in.

Specyficzny rodzaj instytucjonalizacji badań translatorycznych stanowią określone formy ich organizowania i prezentacji, takich jak serie konferencyjne oraz wydawnicze. Z konieczności faktograficznej oraz świadomości rangi wymienić

należy przede wszystkim cyklicznie odbywające się konferencje naukowe realizowane przez ILS UW począwszy od roku 1976 i kontynuowane z niewielkimi przerwami, gdzie możliwa była i jest wymiana informacji naukowej, funkcjonalne wiązanie określonych obszarów badawczych, tworzenie świadomości autonomiczności tej dyscypliny, a tym samym jej stopniowe integrowanie. Do innych, ważnych i kontynuowanych serii konferencyjnych, poświęconych badaniom translatorycznym, należy *International Maastricht-Łódź Duo Colloquium on Translation and Meaning*. Jest to seria wydarzeń naukowych organizowanych od roku 1990 przez Department of Translation and Interpreting Zuyd University w Maastricht oraz Wydział Filologiczny UŁ, a konkretnie przez instytuty Filologii Angielskiej, Romańskiej i Germańskiej z wiodącym udziałem prof. Barbary Lewandowskiej-Tomaszczyk, Marcela Thelena, a także prof. Zenona Weigta i prof. Józefa Sypnickiego. Kolejne konferencje oraz serie wydawnicze poświęcone tematyce translatorycznej zawdzięczamy działalności Krakowskiego Towarzystwa Popularyzowania Wiedzy o Komunikacji Językowej *Tertium*, które funkcjonuje i aktywnie działa od ponad 10 lat w ramach i przy wsparciu UJ, a dokładniej Instytutów Filologii Angielskiej, Germańskiej i Romańskiej przy aktywnym udziale i wsparciu prof. E. Tabakowskiej, prof. Dąbskiej-Prokop, prof. Z. Berdychowskiej i innych. Natomiast od roku 2005 ukazuje się „Rocznik Przekładoznawczy” poświęcony studiom nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu pod redakcją Lecha Zielińskiego i Macieja Pławskiego reprezentujących UMK. Redaktorzy tego periodyku stawiają sobie za cel stworzenie platformy dyskusyjnej dla ogólnopolskiego „dialogu ponad wąskimi podziałami na poszczególne neofilologie czy filologie”.

O ile wymienione powyżej instytucje tworzą ramy dla organizowania i koordynowania działalności świata nauki translatorycznej, o tyle warte odnotowania są również organizacje takie jak „TEPIS i STP”, które stanowią zinstytucjonalizowane formy jednoczące świat praktyki translacyjnej i prowadzące w różnych formach szkolenia, warsztaty oraz wykłady poświęcone przede wszystkim zagadnieniom praktycznym również z zakresu translacyjnego rynku pracy i wszystkich jego aktualnych modalności funkcjonowania.

To pokazane zróżnicowanie instytucjonalne translatoryki, wynikające wprost ze specyfiki lokalnej określonych studiów neofilologicznych, posiada jeszcze inny rodzaj uwarunkowania kształtu i zakresu tej dyscypliny, który na potrzeby bieżącego wykładu określiłem wcześniej mianem zjawiska (czy też nawet prawa) grawitacji neofilologicznej różnicującej translatorykę w ramach poszczególnych neofilologii. Jest to konotacyjnie lżejsza odmiana metafory stosowanej za prof. H. Orłowskim (1987) i prof. F. Gruczą (1998, 2006 i 2008) przez środowisko germanistyczne w celu konceptualizacyjnego uchwycenia specyfiki uwarunkowań każdej neofilologii jako filologii obcej w relacji do filologii języka ojczystego. Opierając się na naturalnym zakotwiczeniu każdej neofilologii zarówno w języku, kulturze i kraju danego języka obcego z jednej strony oraz w języku, kulturze ojczystej, np. polskiej, i kraju ojczystym z drugiej strony, prof. F. Grucza (1998 i 2006) stworzył teorię wyjaśniającą autonomię każdej neofilologii jako filologii obcej uprawianej poza krajem etnicznego pochodzenia języka, względem każdej

filologii ojczystej uprawianej w kraju i środowisku swego narodowo-etnicznego pochodzenia, uwarunkowania i istnienia. Natomiast na ubiegłorocznej ogólnopolskiej konferencji SGP zorganizowanej w Bronisławowie, która w swej całości tematycznej poświęcona była translatoryce i translacji, prof. F. Grucza (2008) określił specyfikę translatoryki neofilologicznej, posługując się podobnym schematem interpretacyjnym i wykazując istnienie podwójnego zakotwiczenia (podwójnej pewowiny) również w przypadku każdej translatoryki neofilologicznej. Każda z nich posiada dzięki owemu zakotwiczeniu tzw. nadwyżkę względem każdej filologii uprawianej w kraju ojczystego pochodzenia w formie określonego obszaru dydaktyki translacji, badań i praktyki translacyjnej. Wymienione zjawisko gravitacji neofilologicznej nacjolektalnej, to nic innego, jak zachwianie proporcji między tymi dwoma zakotwiczeniami, istniejącymi przecież realnie, na korzyść i w kierunku określonej filologii obcej, jak też języka obcego oraz wszystkich światów w nim zawartych, i ciężenie ku nim, co powoduje, że mamy do czynienia np. z translatoryką wyprofilowaną wyłącznie romanistycznie, anglistycznie, germanistycznie czy rusycystycznie itd. Sprawiają owe translatoryki wrażenie, jakoby istniała dla nich tylko jedna jednostronna orientacja na np. filologię romańską we Francji, angielską w Anglii ew. w USA, germańską w Niemczech, rosyjską w Rosji itd. Namacalnym skutkiem takiego stanu rzeczy jest ograniczenie wrażliwości recepcyjnej takich właśnie translatoryk na osiągnięcia tej dyscypliny na gruncie ogólnopolskim w ramach translatoryki ogólnej i używanie w konsekwencji w pracach translatorycznych wydawanych w języku polskim różnych nazw na określenie samej tylko dyscypliny; a zatem będzie to traduktologia dla romanistów, studia translacyjne lub teoria przekładu dla anglistów i rusycystów, translologia lub lingwistyka translacji dla germanistów itd. I można by zaakceptować tę atrakcyjną odmienną nazywania, gdyby w rzeczy samej za tymi odmiennymi nazwami kryło się uprawianie refleksji translatorycznej jedynie w różnych jej aspektach. Klasycznym przykładem takiego jednostronnego, nacjo-neofilologicznego pojmowania translatoryki jest tekst prof. T. Tomaszewicz z 2009 r. poświęcony bardzo aktualnemu pytaniu „Dokąd zmierza współczesna translatoryka”, w którym autorka omawianą dyscyplinę w jednym swym artykule nazywa raz translatoryką, raz traduktologią, dalej translologią, przekładoznawstwem itd. itp., odnosząc cały obszar funkcjonowania translatoryki współczesnej jedynie do przestrzeni frankofońskiej. Kolejnym efektem występowania tego zjawiska jest posługiwanie się typowymi pojęciami dotyczącymi rzeczywistości translacyjnej w ich definicyjnie różnym, a także niekiedy rozbieżnym rozumieniu. Dowody na to dostarczają często konferencje translatoryczne obejmujące różne reprezentacje neofilologiczne, gdzie w ramach dyskusji naukowej dochodzi niekiedy do przysłowiowego „wyzwania otwartych drzwi”. A zatem pożądanym celem jest tworzenie konsensusu definicyjnego podstawowych pojęć kategoryzujących rzeczywistość translacyjną w oparciu o zinstytucjonalizowaną platformę ogólnopolskiej komunikacji w zakresie tej dyscypliny, w przeciwnym bowiem razie bardzo realnym zagrożeniem może stać się hermetyzacja określonych obszarów dyskursu translatorycznego a w dalszej konsekwencji nawet pojawienie się zjawiska neofilizmu.

Ogólna charakterystyka translatoryki w Polsce nie osiągnęłaby pełnego wymiaru opisu, jeśli by pominięta została dydaktyka translacji, która obok prymarnego obszaru badań naukowych stanowi fundamentalną składową translatoryki, dzięki czemu dyscyplina ta staje się czymś więcej aniżeli tylko pewnym obszarem lingwistyki stosowanej. W trakcie przywołanego powyżej wydarzenia germanistycznego poświęconego translatoryce prof. Grucza ponownie określił podstawy dydaktyki translacji, której celem zasadniczym jest kształcenie tłumaczy w kierunku wytwarzania ich określonej kompetencji jako mentalnej właściwości konkretnych ludzi w ich specyficznym otoczeniu poznawczym. Na całość kompetencji translatorskiej, jako owego celu kształcenia akademickiego, składa się kognitywna kompetencja translatoryczna w połączeniu z praktyczną kompetencją translacyjną. A nie jest ona jedynie uzupełnieniem bilingwalnej kompetencji językowo-komunikacyjnej, lecz stanowi istotną wartość dodaną. Bowiem każdy doświadczony tłumacz (translator) posiada określony zbiór wytworzonych przez siebie specyficznych reguł i umiejętności translacyjnych stanowiących określoną wartość dodaną lub też nadwyżkę jego umiejętności oraz określoną wartość dodaną lub też nadwyżkę wiedzy jako jego tzw. indywidualnej teorii translacji względem każdej innej monolingwalnej kompetencji komunikacyjnej o charakterze pretranslacyjnie-warunkującym. Badania w tym zakresie mają za zadanie wydobyć i opisać czynniki tworzące owe wartości dodane i dotyczyć w związku z tym ludzi, a nie (tylko) tekstów. Mają doprowadzić do zrekonstruowania systemów reguł i rodzajów wiedzy tworzących podstawy specyficznych kompetencji translacyjnych konkretnych tłumaczy, a wszystko to powinno być rozpatrywane nie tylko w zależności od rodzaju translacji, ale także samo w zależności od danego języka, od jego wariantów, odmian, technolektów, dalej gatunków i rodzajów tekstów. Dalsza istotna zależność to rynek pracy, jego wymogi i potrzeby, wedle których i w zgodności z nimi należy tworzyć programy kształcenia, programy studiów, dbając w ten sposób o ich autentyczność i adekwatność profesjonalną. Realizacja tych celów oraz poziomu kształcenia niemożliwa jest bez profesjonalnej kadry wykluczającej z definicji przypadkowość czy też dyletantyzm. Tylko przy spełnieniu tych warunków absolwenci będą mogli, gdyż muszą, profesjonalnie sprostać zadaniom, jakie stawia przed nimi translacyjny rynek pracy. W odniesieniu do instytucjonalnych realiów dydaktyki translacji w Polsce powyższe warunki względnie najpełniej spełniają programy i studia funkcjonujące w ramach instytutów lub zakładów lingwistyki stosowanej jako określone struktury uniwersyteckie. Podobną charakterystykę posiadają również niektóre uniwersyteckie podyplomowe studia dla tłumaczy. Natomiast największe deficyty w sensie powyższych wymogów posiada dydaktyka translacji zainstalowana zazwyczaj jako tzw. specjalizacja tłumaczeniowa wzgl. translatorska w ramach uniwersyteckich studiów neofilologicznych. Przeprowadzone przeze mnie w ubiegłym roku badania ankietowe oraz wywiady w tym zakresie instytucjonalnym umożliwiają dokonanie diagnozującego opisu stanu aktualnego, który wygląda następująco:

1. Dominującymi rodzajami translacji jest przekład tekstów pisemnych i tłumaczenie konsekutywne.

2. Prezentowanie istotnych modeli translacji oraz teorii jest marginalizowane lub pomijane.

3. Dydaktyka translacji nie opiera się wcale lub co najwyżej bardzo ogólnie na makrostrategicznych modelach w całościowej perspektywie kształcenia. Samo definiowanie celów końcowych, nawet najbardziej ambitnych, nie wystarcza. Intuicja praktyczna dominuje w zakresie decydowania o koncepcji dydaktyki oraz doborze materiału.

4. W rzeczywistości dydaktycznej praktykowana jest zazwyczaj mikrostrategia tekstu pojedynczego głównie ze względu na jego atrakcyjność językowo-terminologiczną w perspektywie oceny nauczyciela; kwestia rodzajów tekstów, ich wzorców genologicznych pozostaje abstraktem mało dostępnym poznawczo i jest w takim samym stopniu dydaktyzowana.

5. Bardzo rzadko definiowane są poszczególne sprawności jako niezbędne składniki kompetencji i warunki realizacji konkretnych rodzajów translacji a w związku z tym nie otrzymują one statusu transparentnych makrostrategicznych celów dydaktyki translacji. Przyczyną jest deficyt świadomości podstawowych celów i sensu działań dydaktycznych.

6. Jeśli nawet kształcone kompetencje docelowe są określane na poziomie ogólnym, to już ich rozłożenie na poszczególne etapy realizacji, gwarantujące i zakładające utrzymanie pożądanego progresji w określonym porządku wytwarzania dość specyficznych umiejętności, nie uzyskuje niezbędnego uszczegółowienia ani też doboru stosownych metod, technik dydaktycznych oraz zbioru ćwiczeń. Również w zakresie przydzielenia czasu kształcenia, semestrów i godzin występują ekstremalne różnice.

7. Włączenie się w unijne programy typu „European Masters of Translation” staje się w związku z powyższym mało realne lub zupełnie niemożliwe.

8. Absolutnym rarytasem jest zorganizowanie profesjonalnych praktyk translacyjnych koordynowanych i monitorowanych przez profesjonalnego dydaktyka reprezentującego dany instytut.

9. Bliskość praktyki zawodowej stawia również w sensie podwyższania jakości tłumaczeń coraz wyższe wymagania dotyczące wprowadzania do dydaktyki translacji komputerowych i internetowych programów tłumaczeniowych funkcjonujących w świecie praktyki zawodowej, którym to wymaganiom neofilologiczna dydaktyka translacji nie jest w stanie sprostać.

10. Problemem natury ogólnej pozostaje w dalszym ciągu ustalenie lub określenie programowych ram referencyjnych analogicznie do obszaru glottodydaktycznego, które umożliwiłyby dokonanie niezbędnej standaryzacji i optymalizacji kształcenia translatorycznego w różnych jego formach instytucjonalnych zwłaszcza w zakresie programów neofilologicznych.

Poza opisanym obszarem dydaktyki translacji i w pewnym sensie niezależnie od niego istnieją akty prawne normalizujące i określające docelowe zakresy i poziomy kompetencyjne tłumaczy wymagane w ramach państwowego egzaminu, certyfikującego i uprawniającego do wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego. Egzamin ten przeprowadzany jest przez specjalną komisję ekspertów powoływaną

przez Ministerstwo Sprawiedliwości zgodnie z ustawą z 24.01.2005r. oraz z wymaganiami określonymi w polskiej normie PN-EN 15038 – *Usługi tłumaczeniowe – Wymagania dotyczące świadczenia usług*. Za A. Kubackim (www.kubart.pl) norma ta opisująca wyłącznie kompetencje zawodowe tłumaczy w ramach usługi tłumaczenia pisemnego wyróżnia następujące rodzaje wymaganych kompetencji:

1. Kompetencje w zakresie tłumaczenia obejmują zdolność tłumaczenia tekstów na wymaganym poziomie, zgodnie z wymaganiami określonymi w normie. Oznacza to zdolność oceny problemów związanych z rozumieniem i tworzeniem tekstu, jak również zdolność tworzenia tekstu docelowego zgodnie z postanowieniami umowy zawartej między klientem a dostawcą usług tłumaczeniowych i zdolność uzasadnienia uzyskanych rezultatów.

2. Kompetencje lingwistyczne i tekstowe w języku źródłowym i docelowym obejmują zdolność rozumienia języka źródłowego oraz biegle opanowanie języka docelowego. Kompetencja tekstowa wymaga znajomości konwencji stosowanych w możliwie największej liczbie typów tekstów ogólnych i specjalistycznych oraz obejmuje zdolność stosowania tej wiedzy przy tworzeniu tekstów.

3. Kompetencje badawcze, pozyskiwanie i przetwarzanie informacji obejmują zdolność skutecznego zdobywania dodatkowej wiedzy językowej i specjalistycznej koniecznej do zrozumienia tekstu źródłowego oraz stworzenia tekstu docelowego. Kompetencje badawcze wymagają także doświadczenia w korzystaniu z narzędzi badawczych oraz zdolności tworzenia właściwych strategii efektywnego wykorzystania dostępnych źródeł informacji.

4. Kompetencje kulturowe obejmują zdolność korzystania z informacji dotyczących aspektów kulturowych, norm zachowania i systemów wartości, które charakteryzują kulturę źródłową i docelową.

5. Kompetencje techniczne obejmują zdolności i umiejętności konieczne do profesjonalnego przygotowania i wykonywania tłumaczeń, w tym zdolności posługiwania się zasobami technicznymi (określonymi w normie).

Norma zaleca także, aby opisane wyżej kompetencje zostały osiągnięte co najmniej w jeden z następujących sposobów:

a) poprzez uzyskanie formalnego wykształcenia wyższego o profilu tłumaczeniowym (uznanego tytułu),

b) poprzez uzyskanie równoważnego wykształcenia w innej dziedzinie oraz co najmniej dwuletnią udokumentowaną praktykę w zawodzie tłumacza,

c) poprzez co najmniej pięcioletnią udokumentowaną praktykę w zawodzie tłumacza.

W związku z tym stanem prawnym bardzo aktualne i zasadne staje się pytanie o możliwości i stopień uwzględnienia tych wytycznych w stosownych programach studiów zawierających kształcenie tłumaczy, skoro jest to jedyna taka instytucja przeprowadzająca wspomnianą certyfikację? W jakich rodzajach studiów jest to w ogóle możliwe? Czy dyrektywy zawarte w wymienionych dokumentach należy traktować jako minimalną ramę referencyjną dla każdego rodzaju studiów tego rodzaju? Czy w związku z tym każdy rodzaj kształcenia translatorycznego powinien doprowadzać do osiągnięcia poziomu profesjonalnego, umożliwiającego osiągnięcie

kwalfikacji zawodowych? Czy problem certyfikacji leży w kręgu zainteresowań uniwersytetu, czy też istnieje poza nim i nie dotyczy uczelni tego typu?

Wiele odpowiedzi na te i podobne pytania znajdziemy w pracach prof. F. Gruczy, Hejwowskiego, Płusy, Pieńkosa, Gliwińskiego, Weigta, a ostatnio w dużej liczbie publikacji Iluka i Kubackiego. Problem określania, a nawet optymalizacji owych ram referencyjnych podejmowany jest także na konferencjach odbywających się w IFG UW.

Postawione tu pytania są werbalizacjami zgłaszanych przez środowisko uwag, obaw i trudności. Odzwierciedlają one również określony stan zaangażowanej świadomości, która może wygenerować oczekiwaną aktywność dzięki stworzeniu nowej platformy działania, jaką z pewnością może być reaktywowane Polskie Towarzystwo Lingwistyki Stosowanej.

BIBLIOGRAFIA:

- BERDYCHOWSKA Z. (1982) *Język fachowy w nauczaniu języka niemieckiego na studiach germanistycznych*. Germanica Wratislaviesia XLIX, Wrocław.
- BERDYCHOWSKA Z. (1987) *Übungsgestaltung im fachübergreifenden Fremdsprachenunterricht auf der Grundlage von fachspezifischen Texten*. Skamandros – Germanistisches Jahrbuch – DDR – VR Polen, Warszawa.
- BERDYCHOWSKA Z. (1990) *Zum Stellenwert der Fachtextanalyse im Fremdsprachenunterricht*, w: W. Pfeiffer: Deutsch als Fachsprache in der Deutschlehrerausbildung in der Fortbildung. Poznań.
- BERDYCHOWSKA Z. (2001) *Zur Textsortenabhängigkeit der Personaldeixis in Fachtexten*, w: A. Kątny: Języki fachowe. Problemy dydaktyki i translacji. Olecko.
- BERDYCHOWSKA Z. (2002) *Redewiedergabe und der personaldeiktische Verweis*, w: D. Baudot: Redewiedergabe, Redeerwähnung: Formen und Funktionen des Zitierens und Reformulierens im Text. Tübingen.
- BERDYCHOWSKA Z. (2004) *Ein Satz über den Diskurs*, w: F. Grucza, M. Olpińska, H.-J. Schwenk: Konstrukte und Realität in der Sprach-, Literatur- und Kulturwissenschaft sowie in der Geschichtsforschung und Sozialwissenschaft. Warszawa.
- BERDYCHOWSKA Z. (2005) *Termin w przekładzie*, w: Maria Piotrowska (ed.), Konteksty przekładowe, Język trzeciego tysiąclecia III, Krakowskie Towarzystwo Popularyzowania Wiedzy o Komunikacji Językowej „Tertium”, Kraków (119-129).
- BERDYCHOWSKA Z. (2006) *Kontrastive Analysen von Fachtexten*, w: F. Grucza, H.-J. Schwenk, M. Olpinska, Texte Gegenstände germanistischer Forschung und Lehre, Warszawa.
- DĄBSKA-PROKOP U. (2005) *Język przekładu w oczach polskich przekładoznawców*, w: Maria Piotrowska, Konteksty przekładowe, Język trzeciego tysiąclecia III, Krakowskie Towarzystwo Popularyzowania Wiedzy o Komunikacji Językowej „Tertium”, Kraków (183–197).
- GLIWIŃSKI, T., WEIGT, Z. (1990) *Fachdeutsch für Dolmetscher und Übersetzer*, Wydawnictwo Energiea, Warszawa.
- GRUCZA F. (1981) *Zagadnienia translatoryki*, w: F. Grucza (red.): Glottodydaktyka a translatoryka. UW, Warszawa.
- GRUCZA F. (1985) *Lingwistyka, lingwistyka stosowana, glottodydaktyka, translatoryka*, w: F. Grucza: Lingwistyka, glottodydaktyka, translatoryka. UW, Warszawa.
- GRUCZA F. (1990): *Zum Forschungsgegenstand und –ziel der Übersetzungswissenschaft*, w: R. Arntz, G. Thome (eds.), Übersetzungswissenschaft: Ergebnisse und Perspektiven. Festschrift für Wolfram Wilss zum 65. Geburtstag, Tübingen, (9–18).

- GRUCZA F. (1993) *Interkulturelle Translationskompetenz: ihre Struktur und Natur*, w: A. P. Frank, K.-J. Maaß, F. Paul, H. Turk: Übersetzen, verstehen, Brücken bauen. Geisteswissenschaftliches und literarisches Übersetzen im internationalen Kulturaustausch. Berlin (158–171).
- GRUCZA F. (1996) *Wyodrębnienie się, stan aktualny i perspektywy świata translacji oraz translatoryki*, w: J. Snopek, Tłumaczenie: Rzemiesło i sztuka. Warszawa (11–45).
- GRUCZA F. (1998) *Mitteleuropa – Deutsch – Auslandsgermanistik*, w: F. Grucza (ed.), *Deutsch und Auslandsgermanistik in Mitteleuropa. Geschichte – Stand – Ausblicke*, Warszawa 1998 (27–44).
- GRUCZA F. (2006) *In- und Auslandsgermanistik: Zur Notwendigkeit ihrer Unterscheidung*, w: *Deutsch als Fremdsprache* 43, 2006/4, (195–207).
- GRUCZA F. (2007) *Lingwistyka stosowana. Historia – zadania – osiągnięcia*. Warszawa.
- GRUCZA F. (2008) *Germanistische Translatorik – ihr Gegenstand und ihre Aufgaben*, w: F. Grucza, *Translatorik in Forschung und Lehre der Germanistik*, Euro-Edukacja Warszawa (27–53).
- GRUCZA S. (2003) *Badania z zakresu lingwistyki tekstu specjalistycznego w Polsce*, w: B.Z. Kielar, S. Grucza: *Lingwistyczna identyfikacja tekstów specjalistycznych*. UW, Warszawa.
- GRUCZA S. (2004) *Od lingwistyki tekstu do lingwistyki tekstu specjalistycznego*. KJS UW, Warszawa.
- GRUCZA S. (2005) *Adaptacja tekstów specjalistycznych w dydaktyce przekładu*, w: Maria Piotrowska, *Konteksty przekładowe, Język trzeciego tysiąclecia III*, Krakowskie Towarzystwo Popularyzowania Wiedzy o Komunikacji Językowej „Tertium”, Kraków (407–417).
- GRUCZA S. (2008) *Lingwistyka języków specjalistycznych*, Euro-Edukacja Warszawa.
- HEINEMANN W., Viehweger D. (1991): *Textlinguistik. Eine Einführung*. Tübingen.
- HEINEMANN M., Heinemann W. (2002) *Grundlagen der Textlinguistik*. Tübingen.
- HEINEMANN W. (2005) *Textlinguistik vs. Diskurslinguistik*, w: M. Wierzbicka, M. Sieradzka, J. Homa: *Moderne deutsche Texte. Beiträge der internationalen Germanistenkonferenz Rzeszów – 2004*. Frankfurt/M.
- HEJWOWSKI K. (1993) *Właściwości tłumacza a proces kształcenia tłumaczy*, w: *Przyczynki do teorii metodyki kształcenia nauczycieli języków obcych i tłumaczy w perspektywie wspólnej Europy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 100–101.
- HEJWOWSKI K. (2004) *Kognitywno-komunikacyjna teorie przekładu*. PWN Warszawa.
- ILUK J. (1998) *Problemy tłumaczenia nazw medycznych na przykładzie języka polskiego i niemieckiego*, w: *Glottodidactica XXVI/1998*, Poznań.
- ILUK J. (2000): *Problemy tłumaczenia nazw instytucji publicznych z języka polskiego na niemiecki i odwrotnie*, w: B.Z. Kielar, T.P. Krzeszowski, J. Lukszyn, T. Namowicz: *Problemy komunikacji międzykulturowej*, Warszawa.
- ILUK, J., KUBACKI, A.D. (2003) *Wzory polskich i niemieckich dokumentów do ćwiczeń translacyjnych. Muster polnischer und deutscher Dokumente für Translationsübungen*, Wydawnictwo Gnome, Katowice.
- ILUK, J., KUBACKI, A.D. (2006) *Wybór polskich i niemieckich dokumentów do ćwiczeń translacyjnych. Auswahl polnischer und deutscher Dokumente für Translationsübungen*, Wydawnictwo Promocja XXI, Warszawa.
- ILUK J. (2008) *Zur Rechtfertigung des Übersetzens/Übertragens im Fremdsprachenunterricht*, w: Franciszek Grucza, *Translatorik in Forschung und Lehre der Germanistik*, Euro-Edukacja Warszawa (61–71).
- JUREWICZ M. (2001) *Erklärungssequenzen in deutsch-polnischen Gesprächen. Eine Studie anhand konsekutiv gedolmetschter Texte*. UAM, Poznań – praca doktorska.
- JUREWICZ M. (2003) *Erklärungssequenzen in konsekutiv gedolmetschten Gesprächen*, w: *Glottodidactica XXIX*, Poznań.
- KĄTNY A. (2001a) *Kontakty językowe a słownictwo specjalistyczne*, w: A Kątny (2001b).
- KĄTNY A. (2001b) *Języki fachowe. Problemy dydaktyki i translacji*. Olecko.
- KLONOWICZ T. (1994) *Putting one's Heart into Simultaneous Interpretation*, w: S. Lambert, B. Moser-Mercer: *Bridging the Gap: Empirical research in simultaneous interpretation*. Benjamins Amsterdam.

- KIELAR B.Z. (1981) *Nauczanie tłumaczenia w zakresie subjęzyka specjalistycznego*, w: F. Grucza: Glottodydaktyka a translatoryka. UW, Warszawa.
- KIELAR B. (1988): *Tłumaczenie i koncepcje translatoryczne*, Warszawa.
- KIELAR B.Z. (1991) *Problemy tłumaczenia tekstów specjalistycznych*, w: F. Grucza: Teoretyczne podstawy terminologii. Ossolineum, Wrocław, Warszawa, Kraków.
- KIELAR B.Z. (1993) *Nauczanie tłumaczenia: rozważania nad ekwiwalencją i ekwiwalentnym tekstem przekładu*, w: F. Grucza: *Przyczynki do teorii i metodyki kształcenia nauczycieli języków obcych i tłumaczy w perspektywie wspólnej Europy*. UW Warszawa.
- KIELAR B.Z., Bartoszewicz L., Lewandowski J. (1994): *Polska szkoła lingwistyki Stosowanej*, Warszawa.
- KIELAR B.Z. (1996) *Kierunki rozwoju translatoryki w okresie 1970–1995*, „Lingua Legis” 4 (20–27).
- KIELAR B.Z. (2000) *O tłumaczeniu tekstów specjalistycznych*, w: B.Z. Kielar, T.P. Krzeszowski, J. Lukszyn, T. Namowicz: *Problemy komunikacji międzykulturowej*. Lingwistyka, glottodydaktyka, translatoryka. Warszawa.
- KIELAR B.Z. (2002) *Języki specjalistyczne a translatoryka*, w: J. Lewandowski: *Języki specjalistyczne 2. Problemy technolingwistyki*. UW, Warszawa.
- KIELAR B.Z. (2003) *TS w układzie międzynarodowej komunikacji zawodowej*, w: B.Z. Kielar, S. Grucza: *Lingwistyczna identyfikacja tekstów specjalistycznych*. UW, Warszawa.
- KIELAR B.Z. (2003): *Zarys translatoryki*, Warszawa.
- KOPCZYŃSKI A. (1976) *Kilka uwag metodologicznych na temat studiów nad ustnym tłumaczeniem konsekwentnym*, w: F. Grucza: *Lingwistyka stosowana i glottodydaktyka*. UW, Warszawa.
- KOPCZYŃSKI A. (1980) *Conference interpreting: some linguistic and communicative problems*. UAM, Poznań.
- KOŹBIAŁ J. (2003) *Übersetzungsforschung und Integration*, w: F. Grucza: *Deutsch-polnische und gesamteuropäische Integration in Forschung, Lehre und Öffentlichkeitsarbeit der (polnischen) Germanistik*. Warszawa.
- KRYSZTOFIAK M. (1999) *Przekład literacki a translologia*. UAM Poznań.
- KRZESZOWSKI T. (1988) *Wstęp i przekład: George Lakoff, Mark Jonson, Metafory w naszym życiu*, PWN Warszawa (5–18).
- KUBACKI A. (2004): *Niemieckie derywaty z –ung jako składnik grupy wyrazowej i ich odpowiedniki w języku polskim*. UŚ – praca doktorska.
- KUBACKI A.D., WOWRO I. (2006) *Europejskie modele ustanawiania tłumaczy przysięgłych oraz kryteria dopuszczające do wykonywania zawodu w wybranych krajach Unii Europejskiej*, w: *Rozwój lokalny i regionalny po wejściu Polski do Unii Europejskiej Tom 2. Praca zbiorowa pod redakcją Anny Barcik i Ryszarda Barcika*, Wydawnictwo Naukowe ATH, Bielsko Biała (228–240).
- KUBACKI A. (2007) *Kształcenie kandydatów na tłumaczy przysięgłych w Polsce*, w: *W dialogu języków i kultur. Konferencja naukowa. Lingwistyczna Szkoła Wyższa 15–16 stycznia 2007 r.*, Lingwistyczna Szkoła Wyższa w Warszawie, Warszawa (237–249).
- KUBACKI A. (2008) *Kształcenie sprawności tłumaczenia na poziomie kolegiálním i uniwersyteckim*, w: *Nauczanie języków obcych w szkole wyższej: tradycja – terażniejszość – perspektywy. Materiały pokonferencyjne Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych Uniwersytetu w Białymstoku*. Białystok, (po recenzji wydawniczej).
- LEWANDOWSKI J. (1992) *Informator: Instytut Lingwistyki Stosowanej 1972–1992*, Warszawa.
- LEWANDOWSKI J. (1994) *Scientystyczny model badań naukowych prowadzonych przez ILS w latach 1972–1992*, w: Kielar B.Z., Bartoszewicz L., Lewandowski J., red., (35–44).
- LEWANDOWSKI J. (1996) *Bibliografia przekładoznawstwa polskiego za lata 1955–1977*, „Lingua Legis” 3.
- LIPCZUK R., LEIBFRIED, E., NERLICKI K., FEUCHERT S. (2001) *Lehr- und Übungsbuch zur deutsch-polnischen und polnisch-deutschen Übersetzung*, Wydawnictwo Giga, Szczecin.
- LIPIŃSKI K. (2004) *Mity przekładoznawstwa*. Kraków.

- LUKSZYN J. (2003) *Parametry analizy tekstów specjalistycznych*, w: B.Z. Kielar, S. Grucza: *Lingwistyczna identyfikacja tekstów specjalistycznych*. UW, Warszawa.
- ŁABNO-FAŁĘCKA E. (1995) *Phraseologie und Übersetzen*. Lang Frankfurt/M.
- MAŁGORZEWICZ A. (2003) *Prozessorientierte Dolmetschdidaktik*. ATUT Wrocław.
- MARCHWIŃSKI J. (2003) *Determinanty ekwiwalencji przekładowej tekstów specjalistycznych*, w: B.Z. Kielar, S. Grucza: *Lingwistyczna identyfikacja tekstów specjalistycznych*. UW, Warszawa.
- OLPIŃSKA M. (2003) *Struktura podręcznika „Tłumaczenie tekstów specjalistycznych”*, w: B.Z. Kielar, S. Grucza: *Lingwistyczna identyfikacja tekstów specjalistycznych*. UW, Warszawa.
- ORŁOWSKI H. (1987) *Die doppelte Nabelschnur fremdsprachlicher Germanistik*, w: A. Wierlacher (ed.), *Perspektiven und Verfahren interkultureller Germanistik*. Monachium (113–124).
- PIENKOS, J. (1993) *Przekład i tłumacz we współczesnym świecie*. Warszawa.
- PISARSKA A.I., TOMASZKIEWICZ B. (1996) *Współczesne tendencje przekładoznawcze*. UAM, Poznań.
- PLUSA P. (2000) *Kształcenie tłumaczy*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Częstochowie.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie Państwowej Komisji Egzaminacyjnej do przeprowadzania egzaminu na tłumacza przysięgłego (Dz. U. z 2005 r. Nr 15, poz. 127).
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzania egzaminu na tłumacza przysięgłego (Dz. U. z 2005 r. Nr 15, poz. 129).
- REISS K., Vermeer H.-J. (1984, 1991) *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Max Niemeyer Verlag, Tübingen.
- SCHATTE Cz. (2001) *Język reklamy a języki fachowe*, w: A. Kątny: *Języki fachowe, problemy dydaktyki i translacji*. Olecko.
- SZUBERT R. (1998) *Zur Fachsprache der Juristik*, w: *Orbis linguarum* 8/1998. Wrocław (139–146).
- SZUBERT R. (2004) *Wie verständigt man sich vor Gericht?*, w: *Kommunikation für Europa. Sprachkontakte-Sprachkulturen-Sprachenlernen*. Szczecin (165-171).
- SZUBERT R. (2008) *Rechtssprache als Gegenstand der Übersetzungsdidaktik*, w: Franciszek Grucza, *Translatorik in Forschung und Lehre der Germanistik*, Euro-Edukacja Warszawa (222-238).
- TABAKOWSKA E. (2001) *Językoznawstwo kognitywne a poetyka przekładu*. Universitas, Kraków.
- TOMASZKIEWICZ T. (2006) *Przekład audiowizualny*. PWN Warszawa.
- TOMASZKIEWICZ T. (2008) *Dokąd zmierza współczesna translatoryka?*, w: K. Myczko, B. Skowronek, W. Zabrocki, *Perspektywy glottodydaktyki i językoznawstwa. Tom jubileuszowy z okazji 70. urodzin Profesora Waldemara Pfeiffera*, UAM Wydawnictwo Naukowe, Poznań, (313–325).
- URBANIEK D. (2004) *Pęknięte lustro: Tendencje w teorii i praktyce przekładu na tle myśli humanistycznej*. Warszawa.
- WAWRZYŃIAK Z. (2002) *Zasady rozumienia jako warunki konstytutywne tłumaczenia*, w: J. Koźbiał: *Recepcja. Transfer. Przekład*. Warszawa.
- WAWRZYŃIAK Z. (2004) *Textwissenschaft als Transdisziplin*, w: A. Dębski, K. Lipiński: *Perspektiven der polnischen Germanistik in Sprach- und Literaturwissenschaft*. UJ Kraków (325–333)
- WAWRZYŃIAK Z. (2006) *Textbildungsprinzipien*, w: Franciszek Grucza, *Texte Gegenstände germanistischer Forschung und Lehre. Materialien der Jahrestagung des Verbandes Polnischer Germanisten 12.–14.Mai 2006*, Toruń, Euro-Edukacja, Warszawa (31–41).
- WEIGT Z. (2000): *Pragmatyczno-językowe aspekty powszechnej informacji medycznej na przykładzie polskich i niemieckich ulotek do lekarstw*, w: K. Michalewski: *Regulacyjna funkcja tekstów*. Łódź.
- WEIGT Z. (2001) *Języki fachowe w pragmatyce zajęć tłumaczeniowych*, w: A. Kątny (ed.), *Języki fachowe, problemy dydaktyki i translacji*, Olecko (129–138).
- WEIGT Z. (2002) *Ausgewählte Probleme bei der Interpretation und Übersetzung deutscher und polnischer Fachtexte*, w: *Translation and Meaning*. Maastricht.

- WEIGT Z. (2002): *Fachkommunikative Komponenten im Übersetzungsunterricht für Germanistikstudenten*, w: Literature and Linguistics. Literatur und Linguistik. Częstochowa.
- WEIGT Z. (2004) *Język specjalistyczny – dydaktyka – słownik*, w: F. Gucza: Języki specjalistyczne 4. Warszawa.
- WEIGT Z. (2006) *Fachtexte als Gegenstand der Didaktik*, w: Franciszek Gucza, Texte Gegenstände germanistischer Forschung und Lehre. Materialien der Jahrestagung des Verbandes Polnischer Germanisten 12–14.Mai 2006, Toruń, Euro-Edukacja, Warszawa (166–174).
- WILLE L. (2001) *Język fachowy w dydaktyce translacji na przykładzie języka sportowego*, w: A. Kątny (ed.), Języki fachowe, problemy dydaktyki i translacji, Olecko.
- WILLE L. (2003) *Semantische Figuren in der Übersetzung*. Tectum Marburg.
- ZMARZER W. (2003) *Typologia tekstów specjalistycznych*, w: B.Z. Kielar, S. Gucza: Lingwistyczna identyfikacja tekstów specjalistycznych. UW, Warszawa.
- ŻMUDZKI J. (1991) *Zum Problem der bilingualen Äquivalenz lexikalischer Einheiten*, UMCS Lublin.
- ŻMUDZKI J. (1991) *O przedmiocie translacji inaczej*, w: Zb. Muszyński (ed.), Język, znaczenie, rozumienie, relatywizm, Warszawa (105–117).
- ŻMUDZKI J. (1998), w: F. Gucza (ed.), *Deutsch und Auslandsgermanistik in Mitteleuropa*. Geschichte - Stand - Ausblicke, Warszawa 1998 (487–499);
- ŻMUDZKI J. (1998) *Konsekutivdolmetschen – Handlungen, Operationen, Strategien*. P. Lang, Paris, London, Berlin, New York.
- ŻMUDZKI J. (2004) *Blattdolmetschen als eine bekannte und verkannte Sondersorte der Translation*, w: A. Dębski, K. Lipiński: Perspektiven der polnischen Germanistik in Sprach- und Literaturwissenschaft. UJ Kraków, (353–363).
- ŻMUDZKI J. (2004): *Translationsaufgabe als Kommunikationsaufgabe – Etablierung eines Kategorie-Begriffs*, w: I. Bartoszewicz, M. Hałub und A. Jurasz: Werte und Wertungen. Sprach-, literatur- und kulturwissenschaftliche Skizzen und Stellungnahmen. Festschrift für Eugeniusz Tomiczek zum 60. Geburtstag. Oficyna Wydawnicza ATUT Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, Wrocław, (320–330).
- ŻMUDZKI J. (2005) *Transferprozesse und Typen beim Vollzug des Konsekutivdolmetschens*, w: G. Antos, S. Wichter: Transferwissenschaft. Wissenstransfer durch Sprache als gesellschaftliches Problem, Peter Lang Verlag, Berlin, New York, Wien, Zürich, (251–264).
- ŻMUDZKI J. (2005) *Ekspansja specjalistycznych tekstów docelowych w tłumaczeniu konsekutywnym*, w: Maria Piotrowska, Konteksty przekładowe, Język trzeciego tysiąclecia III, Krakowskie Towarzystwo Popularyzowania Wiedzy o Komunikacji Językowej „Tertium”, (349–358).
- ŻMUDZKI J. (2006) *Texte als Gegenstände der translatorischen Forschung und Lehre*, w: Franciszek Gucza, Texte Gegenstände germanistischer Forschung und Lehre. Materialien der Jahrestagung des Verbandes Polnischer Germanisten 12.–14.Mai 2006, Toruń, Euro-Edukacja, Warszawa 2006, (41–61).
- ŻMUDZKI J. (2007) *Das Fremde in der Translation*, w: Bohdan Maksymčuk, Hartmut Eggert, Ilmea von der Lühe, Kulturräume und Erinnerungsorte aus sprach-, literatur- und kulturwissenschaftlicher Sicht, Nationale Iwan-Franko-Universität Lwiw (107–128).
- ŻMUDZKI J. (2007) *Translacja w dydaktyce języka obcego na przykładzie ćwiczeń tłumaczeniowych w polskich podręcznikach do nauki języka niemieckiego – próba odtabulizowania*, w: Henryk Kardela, Tomasz Zygmunt: Rola językoznawstwa w metodyce nauczania języka obcego. Chełm 2007 (25–35).
- ŻMUDZKI J. (2008) *Ein holistisches Modell des Konsekutivdolmetschens*, w: B. Lewandowska-Tomszczyk, M. Thelen, Translation and Meaning, Part 8, Maastricht/Łódź – Duo Colloquium (175–183).
- ŻMUDZKI J. (2008) *Intermedialität in der Translation*, w: Kazimiera Myczko, Barbara Skowronek, Władysław Zabrocki, Perspektywy glottodydaktyki i językoznawstwa. Tom jubileuszowy z okazji 70. urodzin Profesora Waldemara Pfeifferra, UAM Wydawnictwo Naukowe, Poznań (333–345).
- ŻMUDZKI J. (2008) *Das Problem des Übersetzens im Deutschunterricht. Fortsetzung einer Diskussion*, w: Jolanta Janoszcyk, Lucyna Krzysiak, Jerzy Żmudzki: Deutsch lernen und Lehren mit Lehrwerken. Vergangenheit, Gegenwart, Zukunft. UMCS Lublin (99–115).

- ŻMUDZKI J. (2008) *Translationsdidaktik in den polnischen Germanistikinstitutionen. Realität und Anspruch*, w: Franciszek Grucza, *Translatorik in Forschung und Lehre der Germanistik*, Euro-Edukacja Warszawa (71–96).
- ŻMUDZKI J. (2008) *Zum Stand der Translationsdidaktik in den polnischen Germanistikinstitutionen. Ein Arbeitsbericht*, w: *Glottodidactica* Vol 36. 2008, (153–172).
- ŻMUDZKI J. (2009) *Text(e) in der Translationsperspektive – einige ausgewählte Aspekte*, w: Marta Czyżewska, Waldemar Czachur, *Od słowa do tekstu. Zmiana paradygmatów w językoznawstwie*, Instytut Germanistyki Uniwersytetu Warszawskiego (39–45).

PROBLEMS, OBJECTIVES AND CHALLENGES OF THE THEORY OF TRANSLATION

This article attempts to create a general and, out of necessity, selective and up-to-date description of translation studies in Poland. The Author starts elaborating on the stages of the complicated development of translation studies with the presentation of facts in which translation studies has its origin. Further, the Autor describes the periodization of translation studies in the light of influence of the facts mentioned above on the development of translation studies in Poland. Selected theoretical models of translation studies as disciplines created mostly by Professor F. Grucza constitute fundamental constructional basis and significant area of comparison reference. F. Grucza distinguished two types of translation studies: theoretical and applied. The former is to create descriptive and explicative knowledge and the latter – applicative knowledge. This division lead *de facto* to two stages of interpretation of translation reality.

General description of translation studies in Poland covers also teaching in translation and interpreting which, next to the primary field of academic research, is a key component of translation studies. This makes translation studies more than just an area of applied linguistics.

Słowa kluczowe translatoryka, dydaktyka translacji, kompetencja translatorska, lingwistyka stosowana, metody translacji, rodzaje translacji, teorie translacji, translatoryka czysta, translatoryka stosowana, układ translacyjny